

51990

Pretoriana

**TYDSKRIF VAN DIE PRETORIASE HISTORIESE VERENIGING:
GENOOTSKAP OUD-PRETORIA**

**JOURNAL OF THE PRETORIA HISTORICAL ASSOCIATION:
OLD PRETORIA SOCIETY**

PRYS R 7,00 PRICE

PRETORIANA No./Nr.98 - April 1991

Lede van die Bestuur van die Pretoriase Historiese Vereniging:
die Genootskap Oud-Pretoria

Dr.N.A.Coetzee, voorsitter, telefoon (012) 46 3142

Mnr.W.J.Punt, ondervoorsitter, bewaring van geboue

Mev.D.E.Nel, sekretaresse, telefoon (012) 343-2790 huis

Mnr.M.L.R.Cloete, verteënwoordiger van die Stadsraad van
Pretoria

Mev.M.Andrews, organisasie van toere

Mnr.T.E.Andrews, redaksie van die "Nuusbrief" en bewaring
van begraafplase

Mev.M.Bees, posbestellings

Mnr.A.Jansen, skooltuinwedstryde

Dr.C.de Jong, redaksie van "Pretoriana", telefoon
(012) 348-3111

Mnr.D.Panagos, forte

Mnr.C.J.Reinecke, penningmeester

Mev.E.Viljoen, organisasie van byeenkomste

Mev.M.L.Willmer, argief, telefoon (012) 70 3052

Die posbusnommer van die sekretariaat is 4063, Pretoria 0001.
The post office box of the Secretariat is 4063, Pretoria 0001.

Die telefoonnommer van die sekretariaat is (012) 343-2790.
The telephone number of the Secretariat is (012) 343-2790.

"PRETORIANA- AFRICANA"

Offer of back-copies of "Pretoriana" on sale.

Can you now buy a history book of 300 pages for less than
R 50? No!

But you can buy over 1000 pages of history of Pretoria for
R 20. Contact Anton Jansen, committee member of our Society,
at telephone (012) 998-9406 house, or (012) 804-1023 office
in office hours, to arrange the purchase of a set of "Pretor-
ianas" , to be fetched by you or delivered to you. Some copies
are now out of stock. Anton Jansen's postal address is P.O.
Box 33 700 , Glenstantia, Pretori 1010

PRETORIANA Nr./No.98 - April 1991

TABLE OF CONTENTS / INHOUDSOPGAWE	Page/ Bladsy
Die Pretoriase Historiese Vereniging: Genootskap Oud-Pretoria	2
J.Ploeger, "Veertig jaar Genootskap Oud-Pretoria (4) - Die tydperk 1974-1980"	2
Ander onderwerpe	24
J.Ploeger, "Hendrik Stiemens, 1822-1894, Die lewenskets van 'n verdienstelike Nederlander in Natal en die Zuid-Afri- kaansche Republiek, 1856-1879, 1882-1894 (I)"	24
A.Jansen, "Die Victoriabrug - Die Leeubrug"	43
C.de Jong, "Lewenskets van Henk Horstmanshof, argitek, bouer en skilder, 1886-1974"	49
(Mevrou) C.Kempff, "Lewenskets van Dirk Hendrik Horstmanshof, 1892-1956"	60
C.de Jong, "Aanrakingspunte tussen Suid-Afrika en Indonesië"	62
C.de Jong, "Onverdiende blaam op Skandinawiese oorlogs- vrywilligers	72
C.de Jong, "My Sarie Marais, in Frans"	75
From the journals / Uit die tydskrifte	77
C.de Jong, "Twee broers Barghoorn uit Nederland in Pilgrim's Rest begrawe"	77
---- Belangrike publikasie van Kol.Dr.J.Ploeger oor die Anglo-Boere-oorlog 1899-1902"	81

VEERTIG JAAR "GENOOTSKAP OUD-PRETORIA" (4)
DIE TYDPERK 1974-1980

deur Kol. Dr. Jan Ploeger

Die grondslag vir die volgende aantekeninge is die tweede notuleboek van die Genootskap, t.w. RA2025, met 252 bladsye. Uit hierdie bron is die vernaamste besluite, oorwegings e.d.m. geneem en verwerk. Aandag is ook gewy aan die onderskeie sfere van belangstelling wat op die bestuurs- en algemene ledevergaderings (jaarvergaderings) geopenbaar is. Die hoogtepunt in die onderhawige tydperk was ongetwyfeld die GOP se werksame aandeel in die stryd om die behoud van die westelike gewelfront (fasade) van Kerkplein.

1. Die vergaderinge in 1974

Die bestuursvergadering van 13.3.1974 is onder voorsitterskap van mnr. W.S. Robertson, destyds 'n bekende redaksielid van "The Pretoria News", gehou. Bespreek is o.m. die bewaring van die oorblyfsels van 'n Britse blokhuis op Strubenkop. In dieselfde verband moet 'n poging gesien word om meer inligting oor dié bouwerk te verkry van die Britse Departement van Oorlog en om 'n onderhoud met die stadsraad te voer. (Uiteindelik sou al die reddingspogings misluk.) Die voorsitter het meegedeel dat hy 'n bestuursvergadering van die Stigting Simon van der Stel bygewoon het om die bewaring van die gewels aan die westekant van Kerkplein te bespreek. "Pretoriana" het danksy die werk van redakteur mnr. John D. Bodel weer verskyn.

Die jaarvergadering is op 2.5.1974 gehou. Behalwe 'n aantal bestuurslede was daar ongeveer 40 belangstellende lede en vriende van die GOP aanwesig. Die heengaan van oud-voorsitter mnr. N.L.R. van der Walt is op gepaste wyse herdenk. Die voorsitter het o.m. verslag gelewer oor "Pretoriana", die behoud van die westelike gewelfront van Kerkplein, die beoogde nasionale konferensie van plaaslike historiese verenigings, Voortrekkergrafte op Claremont, die GOP se skooltuinwedstryd, bustoere en 'n voorgestelde gedenkbord om die GOP se 25-jarige bestaan te herdenk. Die jaarverslag is goedgekeur en die volgende nuwe bestuur is gekies: mnr. W.S. Robertson (voors.), prof. Dr. P.C. Coetzee (vise-voors.), mnre. A. Smit (sekr.), S. Welz (penningm.), J.D. Bodel (redakteur "Pretoriana"), mnr. J.H. Snyman (argivaris), mnr. T.E. Andrews, Dr. N.A. Coetzee, mnre. M. Emms, F.H. Klokke, Dr. C.J.P. Jooste en mnr. W.J. Punt (lede). Mnr. Hannes Meiring van die Stigting Simon van der Stel het kleurskyfies van die westelike gewels van Kerkplein gewys in samewerking met mnr. Hans Klokke van die plaaslike studiegroep van argitekte. Mnr. Fouché van die S.A. Lugdiens het rolprente van die restourasie van Tulbagh en Boekenhoutfontein vertoon.

Die jaarverslag het die volgende belangrike punte beklemtoon. Die bedanking van Dr. J.H. Snyman as bestuurslid as gevolg

van oorplasing na Kaapstad; die feit dat daar in 1974 geen aflewering van "Pretoriana" verskyn het nie. Geen rede is daarvoor verstrekkend nie. In verband met die bewaring van Kerkplein het die bestuur verskeie pogings aangewend om die westelike gewelfront te behou. Geen sigbare sukses is behaal nie, maar ten spyte daarvan is besluit om 'n prestige-publikasie voor te berei. Die besprekings i.v.m. die nasionale konferensie wat deur die Genootskap en die Stigting Simon van der Stel gereël is, was besonder vrugbaar. Die gedenkord i.v.m. die 25ste bestaansjaar het gereed gekom en historiese bustoere in Pretoria was besonder geslaagd. Mnr. J.M. Holloway van die Parke-afdeling van die stadsraad het as beoordeelaar i.v.m. die laerskooltuinwedstryd opgetree. Die eerste prys is aan die Laerskool Rachel de Beer (88%), die tweede prys aan die Laerskool Die Poort (87%) en die derde prys aan die Hamilton Primary School (83%) toegeken. Nog nege ander skole het deelgeneem. Met die uitgee van 'n nuusbrief is deur mnr. T.E. Andrews begin en die bestuurslid besig met straatname het 'n werksame aandeel in die toekenning van straatname in die herbeplande dele van Lady Selborne en Pretoria-Wes geneem.

Sake wat uit vorige notule voortgevloei en op die bestuursvergadering van 5.6.1974 bespreek is, het betrekking gehad op die blokhuisreste op Strubenkop, Kerkplein en die Voortrekkergrafte op Claremont. Daar was geen merkbare vordering te bespeur nie. 'n Voorstel in verband met 'n boek oor Kerkplein is verduidelik en 'n redaksionele komitee is benoem. Mnr. W.J. Punt het opgemerk dat die Stadsraad in 1973 R5 000,00 beskikbaar gestel het. Die bedrag is nie benut nie en is verbeur. In dié geval is geen verdere verduideliking in die notule verstrekkend nie.

Op die bestuursvergadering van 10.7.1974 het die voorsitter gerapporteer dat hy die GOP op 'n vergadering van belanghebbendes oor die toekoms van Kerkplein verteenwoordig het. Die vergadering was deur die Eerste Minister belê. Die Eerste Minister het die sloping van die hele westelike gewelfront van die plein aangekondig. In verband met die sloping en heroprigting in 'n opelugmuseum het 'n bespreking gevolg en is besluit dat die GOP 'n brief aan die Eerste Minister sal rig.

Persone soos prof. Dr. F.A. van Jaarsveld, Dr. M. Hugo en prof. Dr. P.C. Coetzee is genader om bydraes vir die publikasie oor Kerkplein te skryf. Toeseggings is ontvang. Plekname i.v.m. Suiderberg (vroeër: Lady Selborne) is gevra. Mnr. Andrews het verklaar dat skeepsname en plaasname van Hugenate gebruik sal word.

Op die bestuursvergadering van 14.8.1974 is 'n voorbeeld van die gedenkord vertoon. Tweehonderd is bestel en die verkoopprijs is op R6,00 per eksemplaar vasgestel. Mnr. Bodel het verklaar dat daar voldoende stof vir die volgende aflewering van "Pretoriana" beskikbaar is. Twee eksemplare van die eerste aflewering van "Pretoriana" is vir R35,00 elk verkoop. In verband met die beoogde konferensie van historiese verenigings is

die voorsitter en mnre. S.A. Welz en A.P. Smit as afgevaardigdes aangewys. Besluit is om prof. Dr. P.G. Nel te nader om namens die GOP as voorsitter van die kongres op te tree. Mnr. W.J. Punt het besonderhede oor die herbegrafnis van oud-staatspresident Willem Cornelis Janse van Rensburg (1818-1865) verstrekk.

In verband met Kerkplein is op die bestuursvergadering van 25.9.1974 besluit om die planne van die Stigting Simon van der Stel weer op te neem en te bevorder. 'n Komitee is benoem om uitvoering aan dié besluit te gee. Die reeds aangeduide publikasie oor Kerkplein is eers, wat die druk betref, uitgestel as gevolg van drukkersprobleme aan die einde van die jaar. As drukdatum is nou Februarie-Maart 1975 aanvaar. Intussen is die eerste Nuusbrieff, geredigeer deur mnr. T.E. Andrews, uitgestuur. Hiermee is 'n nuwe fase in verband met die gereelde skakeling met die lede ingelui.

Die konferensie van historiese genootskappe was, aldus die verslag, 'n groot sukses en lof is aan prof. Dr. P.G. Nel en mnr. Willem J. Punt toegeswaai. Besluit is dat prof. Dr. P.C. Coetzee namens die GOP 'n krans by die Krugerstandbeeld sal lê. Finansiell was die GOP met 'n batige saldo van R1 400 gesond. 'n Bedrag van R800 moes nog betaal word om skulde te delg.

Op die bestuursvergadering van 6.11.1974 is o.m. getuig van 'n verrassende reaksie van die publiek. 'n Toer op 16.11.1974 was, aldus mnr. Emms, vol bespreek.

Op die bestuursvergadering van 4.12.1974 is o.m. aangekondig dat die publikasie oor Kerkplein in Maart 1975 gereed sou wees. Die tweede bustoer was 'n sukses en daar was 'n wagnis van 120. Die Laerskooltuinwedstryd is gewen deur die Laerskool Rachel de Beer.

2. Die vergaderinge in 1975

Op die bestuursvergadering van 29.1.1975 is sake, wat uit die vorige notule voortgevloei het, bespreek. Die bestuursvergadering van 5.3.1975 het gevolg. Volgens mnr. Willem J. Punt was die klimaat in verband met Kerkplein aan die verbeter. Die gedenkbord was gereed vir verkoop en aangaande die instandhouding van grafstene het die "Guild of Loyal Women" belowe om die beskadigde grafsteen van prins Christian te herstel.

Die jaarvergadering op 16.4.1975 het begin met die vermelding deur die voorsitter dat die stryd om die wesfasade van Kerkplein te behou 'n belangrike deel van die werksaamhede van die bestuur oor die afgelope verenigingsjaar gevorm het. Die volgende bestuur is vir die jaar 1975-1976 gekies: Mnr. W.S. Robertson (voors.), prof. Dr. P.C. Coetzee (vise-voors.), mnre. A.P. Smit (sekr.), J.F.C. Swart (penningmeester), D.B. Olmesdahl (redakteur) en J.F.C. Swart (argivaris). Lede: Dr. T.H.J. Dunstan, mnre. F.H. Klokke en W.J. Punt, Dr. C.J.P. Jooste, mnre. M. Emms en T.E. Andrews, Dr. N.A. Coetzee, Dr. H.M. Rex en mnr. A.G. Oberholster. Die volgende bustoer sou op 3.5.1975

gehou word. Die vergadering is met 'n skyfievertoning oor ou Pretoria deur mnr. Emms afgesluit.

Op die bestuursvergadering van 21.5.1975 is o.m. vermeld dat die Landsberaad van die Rapportryerkorps en Junior Rapportryerskorps ten gunste van die behoud van Kerkplein is en dat die Federale Vroueraad in dieselfde verband die kabinet wou nader. Die redaksionele komitee van "Pretoriana" is soos volg saamgestel: Mnre. D.B. Olmesdahl, M. Emms, S.A. Welz en Dr. Hermann M. Rex. Mnr. Emms het verklaar dat die derde bustoer 'n sukses was. Die volgende toer is op 14.6.1975 bepaal. Die name van 16 nuwe lede is vir goedkeuring voorgelê en met betrekking tot geldelike hulp deur die Stadsraad is verklaar dat die aansoek gestuur is, maar dat die GOP se aansoek oor die afgelope twee jaar verlore geraak het, aldus mnr. T.E. Andrews. Mnr. Willem J. Punt is aangewys as die Genootskap se verteenwoordiger in die beheerraad van die Nasionale Kultuurhistoriese Opelugmuseum.

Op die bestuursvergadering van 9.7.1975 het die bespreking van Kerkplein, o.a. in verband met 'n massavergadering deur die Burgerkomitee vir Bewaring en Restourasie van Kerkplein heelwat tyd in beslag geneem. Dit was ook die geval met "The Pretoria News" se aandeel in die stryd. Mnr. T.E. Andrews se verslag oor 'n bustoer het vervolgens aandag geniet.

Die bestuursvergadering van 3.9.1975 was grotendeels gewy aan die massavergadering op Kerkplein en die pleitskrif wat 5.8.1975 aan die Eerste Minister gerig is. Tewens het 'n vergadering met die Administrateur en 'n mosie van dank aan die Burgerkomitee ter sprake gekom. 'n Vergrote publikasiekomitee vir "Pretoriana" is aangewys. Mnr. T.E. Andrews het verslae oor 'n tweetal bustoere voorgelê en toegelig, terwyl voorsitter Robertson weens vertrek na Kaapstad bedank het. Prof. Dr. P.C. Coetzee is eenparig as sy opvolger aangewys.

Vir "Pretoriana" kon, aldus Dr. H.M. Rex (redakteur), geen geskikte, bruikbare stof gevind word nie. Op die bestuursvergadering van 15.10.1975 het die redakteur dan ook voorgestel om van die artikels te gebruik wat i.v.m. Kerkplein verskyn het. Die bestuur het toestemming verleen om dié aangeleentheid met mnr. Welz te bespreek. Agt bustoere is tot dusver onderneem en mnr. M. Emms het verslag oor dié prestasie gelewer. Dr. C.J.P. Jooste is eenparig as ondervoorsitter van die GOP aangewys.

Op die bestuursvergadering van 26.11.1975 is die vraag bespreek of, i.v.m. 'n moontlike studente-aksie m.b.t. Kerkplein prof. Dr. P.G. Nel gevra sou word om dié aangeleentheid met die nuwe studenteraad te bespreek. Mnr. Punt het oor samesprekings met die Eerste Minister oor 'n lys met handtekeninge gerapporteer. Die Burgerkomitee het 'n vergadering gehou.

Volgens redakteur Dr. H.M. Rex sou die drukkoste van die volgende aflewering van "Pretoriana" hoog wees. Die goedkoopste drukker, die N.W.H. Weeshuispers, het vir die druk van die Kerkplein-uitgawe ongeveer R1 500,00 gevra. Dr. Rex het toestemming verkry om verder te gaan en die bestuur het 'n uit-

gawe van R1 500,00 bekragtig. Die sekretaris, mnr. A.P. Smit, het sy bedanking ingedien.

3. "Een en ander oor "Pretoriana" nr. 72, Desember 1975.
"Kroniek van die Wesfasade"

Aan die einde van hierdie kort en onvolledige verslag oor die GOP se verrigtings in 1975 is dit o.i. van pas om "Pretoriana", nr. 72, oor die geskiedenis van die westelike gewelffront van Kerkplein, weer 'n oomblik op die voorgrond te bring. Die inhoud van hierdie grootste en grootse aflewering was die werk van die destydse redakteur Dr. H.M. Rex. Die persartikels was nie alleen sy keuse nie, maar persoonlik het hy ook waardevolle bydraes opgestel wat vandag nog met vrug gelees kan word. Soos reeds vroeër gesê is, het hierdie tot hede onoortroffe poging onder die vaandel van die destydse bestuur met prof. Dr. P.C. Coetzee as (waarnemende) voorsitter die lig gesien. In 248 bladsye (met foto's) het 'n waardevolle oorsig verskyn wat van 'n gesonde bewarings- en veggees van die destydse GOP getuig. Ons herinner slegs aan artikels soos die volgende:

Dr. H.M. Rex: "'n Dramatiese hoogtepunt in 'n kwarteeulange stryd om die bewaring van ons kulturele erfenis" (pp.8-10), Colleen Hendriks: "PM to get square petition" (p.203), "Burgerkomitee vir die bewaring en restaurasie van Kerkplein. Pleitskrif gerig aan die Eerste Minister van Suid-Afrika Sy Edele B.J. Vorster. Uniegebou, Pretoria, 5 Augustus 1975" (pp.210-213), Dr. H.M. Rex: "Die historiese geboue van die wesfasade" (pp.217-222), Dr. H.M. Rex: "Bylae tot die pleitskrif" (pp.223-244).

Gesertifiseer is dat 6472 handtekeninge op lyste, 75 briewe en telegramme van argitekte, 124 briewe en telegramme van individue en 26 briewe en telegramme van verenigings en organisasies ontvang is om die bewaringspoging daadwerklik te ondersteun (p.213). En in "Beeld" van 2.8.1975 is o.m. verklaar:

"Meer as 30 000 Suid-Afrikaners van al die uithoeke van die land pleit vir die behoud van die wesfasade van Kerkplein" (p.185).

Op p.212 is 'n totaal van 29 419 genoem!

4. Die vergaderinge in 1976

Op die bestuursvergadering van 4.2.1976 is mej. E.H. Fouché as sekretaresse aangewys, terwyl Dr. Hermann M. Rex die redakteurskap van "Pretoriana" weer aanvaar het. Verdere bus-toere is voorlopig nie beplan nie. Daar is in dié opsig geen verduideliking verstrek nie. 'n Spesiale bestuursvergadering het op 5.4.1976 gevolg. Mnr. A.G. Oberholster het as waarnemende sekretaris opgetree, terwyl mnr. Willem J. Punt as sekretaris op die jaarvergadering (23.4.1976) sou optree.

Dié jaarvergadering is deur 'n lang agenda, met 15 besprekingspunte, gekenmerk. In die jaarverslag is o.m. na die feit verwys dat daar geen "Pretoriana" in 1974 verskyn het nie en die bestuur se besluit om 'n hele uitgawe aan die beweging

vir die behoud van die westelike omlysting van Kerkplein te gebruik. Dr. Rex het, nadat hy in September 1975 as redakteur benoem is, dié taak aangepak. In November 1975 was die kopie gereed en in Maart was die verspreiding afgehandel. 'n Groot deel van die vergadering is aan die Kerkpleinkwessie bestee. Dankbetuigings vir geldelike toelaes is jeens die Departement van Nasionale Opvoeding en die plaaslike stadsraad uitgespreek. In die voorlopige inkomste- en uitgawerekening tot 31.12.1975 is o.m. aangedui dat die totale uitgawes R1 260,00 bedra het. "Pretoriana" het R999,00 en die Nuusbrief R120,00 gekos.

Die uitslag van die jaarlikse skooltuinwedstryd in 1975 was soos volg: eerste prys - Laerskool Die Poort (93%), tweede prys - Laerskool Rachel de Beer (91%) en derde prys - Laerskool Pretoria-Oos (89%). Dr. N.A. Coetzee was met al die reëlings i.v.m. dié wedstryd belas.

In die notule van die 27e algemene jaarvergadering is verder o.m. vermeld dat waarnemende voorsitter prof, Dr. P.C. Coetzee Dr. W.H.J. Punt, stigter en eerste voorsitter van die Genootskap, sowel as regter V.G. Hiemstra en sy gade (mev. H. Hiemstra) verwelkom het. Altesame was 36 belangstellendes, vriende en bestuurslede aanwesig.

Die bestuur het besluit om aan die vergadering voor te stel dat die GOP die burgemeester van Pretoria met 'n petisie nader om openbare vergaderings te belê waar burgers van die stad geleentheid sal kry om hulle standpunt oor beplande ontwikkelinge met betrekking tot Kerkplein te stel. Na toeligtings deur Dr. H.M. Rex en raadslid H. Heron het die jaarvergadering die besluit bekragtig. Vervolgens is 'n nuwe bestuur, bestaande uit die volgende lede, gekies: Dr. C.J.P. Jooste (voors.), prof. Dr. L.C. Eksteen (vise-voors.), Dr. R. Peacock (sekr.), mev. M. Brink (1e hulpsekr.), mnre. A. Jansen (2e hulpsekr.), S.A. Welz (penningmeester), Dr. H.M. Rex (argivaris), mnr. W.J. Prinsloo (redakteur). By hierdie amspdraers is die volgende gevoeg: mnre. M. Emms (bustoere), T.E. Andrews (Nuusbrief, plekname), F. Fouché (redaksielid), G.A. Oberholster (navorsing), Dr. N.A. Coetzee (skooltuinwedstryd) en mnr. Willem J. Punt (waaksaamheid).

Dr. G.v.W. Eybers is, in verband met sy ernstige siekte, beterskap toegewens. Mej. W.E. Glaeser is oorlede. Sy het die GOP se persknipselboeke versorg. Dr. C.J.P. Jooste het woorde van dank en waardering aan sy voorganger, prof. Dr. P.C. Coetzee, gerig.

Vervolgens het Dr. Willem H.J. Punt die gehoor oor ekonomiese faktore i.v.m. Pretoria se stadsbeplanning met betrekking tot bewaring toegespreek. Die spreker het 'n oorsig oor die stad Rotterdam (Nederland) se optrede in dié verband gegee. Tydgebrek het verhoed dat die spreker breedvoerig op sy onderwerp kon ingaan. Dit sou tot later oorstaan. Daarna het Sy Edele Regter V.G. Hiemstra Dr. Punt as oprigter van die Genootskap en vader van die georganiseerde burgerlike bewaringsbeweging in ons land gehuldig. Dr. Rex het 'n in leer ingebinde

"Pretoriana" (nr. 72) aan dr. Punt aangebied.

Op die bestuursvergadering van 10.5.1976 is staande 'n moesie van roubeklag i.v.m. die afsterwe van Dr. G. von W. Eybers aanvaar. Besluit is dat die voorsitter namens die GOP 'n krans by die begrafnis sal lê. Tewens is besluit dat Dr. H.M. Rex en mnr. Tom Andrews 'n aanbeveling sal voorlê i.v.m. die opvolging van wyle mej. Glaeser.

Die volgende bestuursvergadering is op 14.6.1976 gehou. Dr. N.A. Coetzee het m.b.t. die doelstelling van die skooltuinwedstryd oor 'n nuwe beplanning gepraat indien die bestuur die behoefte daaraan sou voel. Die wedstryde het 21 jaar gelede begin. Besluit is dat mev. G.T. Haese die persknipselboeke versorg.

Die spesiale bestuursvergadering het op 28.6.1976 gevolg, nadat drie bestuurslede die vergadering van die Kerkjeugvereniging van die Gereformeerde Kerk, gemeente Pretoria-Oos, bygewoon en verslag daaromtrent gedoen het. Dié lede was mnr. T.E. Andrews, W.J. Prinsloo en Dr. R. Peacock. Die volgende bespreking het in die lig van die verslag gevolg en gegaan oor die behoud van die westelike gewelffront van Kerkplein en die gedagte dat al die kerklike instellings in die stad gevra word om hulle standpunte te stel. Die bedoeling was dat kerkrade hulle menings uitspreek. Die volgende vergadering sou in die Van Tilburgsaal, Troyestraat, belê word om menings aan te hoor. Besluit is ook dat bestuurslede van die GOP kerkgenootskappe sou skakel om deel te neem aan die aksie. Dr. C.J.P. Jooste sou die kerkvergadering op 1.7.1976 as verteenwoordiger van die GOP bywoon.

Die bestuursvetgadering van 12.7.1976 het aan die lig gebring dat slegs nege persone die genoemde vergadering bygewoon het. Uiteindelik is besluit dat die gemeente Pretoria-Oos van die Gereformeerde Kerk die kern was van waaruit die voorgenome aksie namens die Kerke in Pretoria vir die behoud van die westfasade geloods sou word.

In verband met die skooltuinwedstryd het Dr. N.A. Coetzee die begeerte uitgespreek om die wedstryd uit te brei (drie skilde, drie bekere, diplomas, nuwe punteskale). In verband met die verkryging van fondse het Drr. Punt en Rex banke besoek en van die Nedbank R100,00 en die Barclaysbank R250,00 verkry. I.v.m. die beoogde burgerpetisie aan die burgemeester van Pretoria het die GOP besluit om 'n openbare vergadering van plaaslike kiesers te belê. Drr. Punt en Rex het, in opdrag van die spesiale vergadering (28.6.1976), 'n nuwe petisie opgestel. Veertig afskrifte was beskikbaar om in die 30 kieserswyke versprei te word.

Die jaarlikse skenking van die Stadsraad is ontvang. Sekretaris A. Jansen het 'n brief vir indiening aan die Departement van Nasionale Opvoeding in gereedheid gebring. Aan mnr. Enns is 'n voorskot van R150,00 vir die organiseer van bustoere toegestaan. Mnr. Tom E. Andrews het vir die behoud van die Erasmushuis of -landhuis en omliggende terreine gepleit. Die

indeksering van "Pretoriana" is bespreek en ten slotte het die voorstel van Dr. Hermann M. Rex i.v.m. die toekening van 'n ere-doktorsgraad aan Dr. Willem H.J. Punt deur die Universiteit van Pretoria, ter sprake gekom. Daar is o.m. voorgestel dat prof. Dr. P.G. Nel en sy kollegas versoek sou word om vertoë aan die universiteitsowerheid te rig. Die voorstel van Dr. Rex is, aldus die notule, met geesdrif aanvaar.

Die finansies van die GOP was, aldus die notule van die bestuursvergadering van 9.8.1976, in 'n gesonde toestand. Mnr. Emms het 'n verslag oor 'n uiters geslaagde bustoer na Johannesburg gelewer. Die volgende toer sou op 11.9.1976 na Bronkhorst-spruit onderneem word. Mnr. T.E. Andrews sou binnekort die tweede nuusbriëf uitstuur en "Pretoriana" nr. 73 is bespreek. Vanjaar was dié orgaan 25 jaar oud. Mnr. J.W. Prinsloo sou nr. 73 redigeer.

Die vroeër genoemde petisie is deur Dr. N.A. Coetzee, mnre. Andrews en J.W. Prinsloo en twee dames van Hermanstad en Brooklyn (mevv. Van Heerden en Viljoen) aan die burgemeester oorhandig. S.O. Goodwin het reeds vroeër die burgerpetisie oorhandig terwyl ander nog hangende was.

I.v.m. die vroeër genoemde kerklike aksie het Dr. K. van Wyk de Vries en sy komitee die mening uitgespreek dat die GOP nie met hulle optrede gemoeid moet raak nie. Verskillende opinies is daaromtrent uitgespreek. 'n Besluit is nie geneem nie. Prof. Dr. L.C. Eksteen beklee nie verder die amp van vise-voorsitter nie. Sy werkprogram verhinder dit en Dr. N.A. Coetzee is sy opvolger. I.v.m. die beoogde toekening van die ere-doktorsgraad aan Dr. W.H.J. Punt is besluit dat die voorsitter 'n briëf aan prof. Dr. P.G. Nel rig en daarin die wens uitspreek dat die Universiteit van Pretoria 'n ere-doktorsgraad in die fakulteit Lettere en Wysbegeerte aan Dr. Punt toeken. Dr. Rex sou die benodigde gegewens vir so 'n skrywe insamel.

Die spesiale bestuursvergadering van 7.9.1976 is belê op versoek van oud-regter Kowie Marais. Die oud-regter was deur 'n uitgewersmaatskappy genader i.v.m. 'n uitgawe van 'n boek oor Kerkplein. Dié boek moes in November aanstaande gereed wees en vroeg in 1977 verskyn. Die samewerking van die GOP is gevra en die oud-regter wou graag op 8.9.1976 antwoord hê. Die Genootskap was bereid om sy volle steun te gee en die oud-regter mog lede van die GOP vra om saam te werk. Inmiddels sou die GOP met sy eie voorgestelde publikasie oor Kerkplein voortgaan. Daarvan was nagenoeg 8 hoofstukke gereed.

Mnr. W.J. Prinsloo is as verteenwoordiger van die GOP afgevaardig na 'n vergadering waarop die bewaring van huis Ris-sikstraat 62 bespreek sou word. Verder is besluit om die burgemeester te vra of daar, met betrekking tot die petisie van kiesers, oor 'n moontlike openbare vergadering i.v.m. Kerkplein besluit is. Die beoogde besoek deur die bestuur aan die Erasmushuis en -landgoed is op 18.9.1976 bepaal.

Op die bestuursvergadering van 4.10.1976 is Dr. N.A. Coet-

zee geluk gewens met sy verkiesing as onder-voorsitter van die Genootskap en sy diensaanvaarding by die Departement van Nasionale Opvoeding. Die GOP se geldelike toestand was nie te rooskleurig nie. Daar was ongeveer R180,00 in kas en die bedrag was ontoereikend om verpligtings die hoof te bied. Die toerna Bronkhorstspruit en die Nuusbrief het, albei in gunstige sin, onder bespreking gekom. Daarna het mnr. Willem J. Punt aangekondig dat volgens sy mening die slooping van die westelike gewelffront van Kerkplein nie voor die tweede helfte van 1978 nie aandag sou geniet. Hy het daaraan toegevoeg dat argitekte, die stadsraad en die Stigting Simon van der Stel aan 'n opname oor bewaring werk. Die burgemeester wil graag 'n onderhoud met die Eerste Minister oor Kerkplein voer en mnr. Punt se begeerte is dat die burgemeester voor die jaarvergadering van die GOP 'n antwoord sal gee.

Die beoogde ere-doktoraat aan Dr. W.H.J. Punt is, wat die aanvoring betref, verder gevoer. Die voorsitter het met prof. Dr. P.G. Nel gepraat wat aan die hand gedoen het dat die voorsitter (Dr. C.J.P. Jooste) met prof. Dr. A.N. Pelzer oor die aangeleentheid moes gesels. Dr. Rex stel voor dat dié wenk opgevolg moet word. Op 'n vroeër datum is Dr. en mev. Jooste eenparig aangewys as die GOP se verteenwoordigers om 'n krans namens die Genootskap te lê. Met betrekking tot die publikasie oor Kerkplein is verklaar dat die punte in die notule van 7.9.1976 deur oud-regter Marais aanvaar is. In verband met die huis Rissikstraat 62 het die "Stigting Dr. W.H.J. Punt" vir die insameling van fondse, om dié eiendom te koop tot stand gekom. Drr. C.J.P. Jooste, H.M. Rex en N.A. Coetzee is as lede van die genoemde stigting gekies.

Op die bestuursvergadering van 15.11.1976 het die aangeleentheid van die beoogde ere-doktorsgraad vir Dr. W.H.J. Punt en die bespreking van prof. Dr. P.G. Nel ter sprake gekom. Prof. Nel het gesê dat die saak reeds voorheen, sonder welslae, by die universiteitsowerheid aanhangig gemaak is. Hy het aanbeveel dat die saak weer met prof. Dr. A.N. Pelzer bespreek word. Die voorsitter is gevra om dié aangeleentheid verder te voer. Die kranslegging by die Kruger-standbeeld is namens die GOP deur die voorsitter verrig en die seremonie was indrukwekkend. Twee toere was finansiëel en andersins 'n sukses. Geen verdere toere is in 1976 beoog nie. Staptoere in die stad en omgewing verkeer in 'n beplanningstadium.

5. Die vergaderings in 1977

Dr. Peacock het as sekretaris van die Genootskap bedank.

Op die bestuursvergadering van 7.2.1977 is o.m. aangekondig dat die skooltuinwedstryd die volgende resultate opgelewer het: Eerste prys - Laerskool Die Poort, tweede prys - Laerskool Rachel de Beer, derde prys - Laerskool Voorpos. Besluit is dat die voorsitter die trofeë sal oorhandig. 'n Prysopgaaf vir 'n tweede skild is ontvang. Daar was 'n batige saldo van

R250,00 in kas. Nuusbrief nr. 6 sou die volgende week verskyn. In verband met bewaring het mnr. Willem J. Punt die aandag op die slooping van die voormalige Volkshospitaal (Potgietersstraat) gevestig. Staptoere is na die ou kerkhof onder leiding van mnr. T.E. Andrews gereël. Hy sou ook as gids vir 'n toer na Pretoria, gereël deur die Johannesburgse Historiese Stigting, optree (11.6.1977).

In verband met die moontlike verlening van 'n ere-doktorsgraad aan Dr. W.H.J. Punt is op die bestuursvergadering van 7.3.1977 deur die voorsitter aangekondig dat hy dié aangeleentheid met die viserektor van die Universiteit van Pretoria (prof. Dr. A.N. Pelzer) bespreek het. Die voorlegging van die naam van Dr. Punt sou in 1979 kan geskied omdat gegadigdes vir 1977 en 1978 reeds aangewys was. Indien die bestuur nie hiermee geneeë neem nie kon 'n ander universiteit genader word. Daar is besluit om prof. Pelzer te vra om Dr. Punt se naam vir 1979 voor te lê.

Daar was 'n batige saldo van R350,00 in kas en die geouditeerde state vir die afgelope finansiële jaar is goedgekeur. Die trofeë in verband met die skooltuinwedstryd is aan Die Poort en Voorpos Laerskole oorhandig. 'n Kwotasie van R750,00 is vir 'n tweede skild vir hoërskole verkry. 'n Toer is deur mnr. Emmis vir Oos- en Suid-Pretoria gereël en aan die jongste staptoer na die ou begraafplaas het 72 persone deelgeneem. Die volgende jaarvergadering is op 18.4.1977 vasgestel.

Een van die vernaamste besonderhede van die notule van die bestuursvergadering op 4.4.1977 was die mededeling dat die Stadsraad in beginsel die aankoop van die huis "Mea Vota" (Risikstraat 62, die NZASM-huis) sou steun. Die GOP se finansies het 'n batige saldo van R338,54 vertoon. Raadslid Dr. J. Greyvenstein is deur die stadsraad as sy verteenwoordiger in die bestuur van die Genootskap benoem, terwyl Raadslid W.H. Boshoff sy plaasvervanger sou wees. Vir die tweede skild vir die skooltuinwedstryd het die firma Anton Jansen Konstruksie die kaaat-hout geskenk. Die hout is bewerk en die verdere onkoste sou ongeveer R150,00 bedra.

Op die jaarvergadering van 18.4.1977 is aangekondig dat vyf skole aan die skooltuinwedstryd deelgeneem het en die Laerskool Die Poort die wenner was. Die belangrikheid van die pleknamekomitee i.v.m. die toekening van straatname in Pretoria is beklemtoon. Agt aflewings van die Nuusbrief is uitgestuur en van "Pretoriana" het geen uitgawe in 1976 verskyn nie. Die toerkomitee het in totaal 15 toere gereël, waaraan ongeveer 600 persone deelgeneem het. Toere is o.m. onderneem na Johannesburg, die slagveld op Bronkhorstspuit, die ou begraafplaas (staptoer) en Pretoria-Wes. 80 nuwe lede het die afgelope jaar aangesluit. Die volgende nuwe bestuur is aangewys: Dr. C.J.P. Jooste (voors.), Dr. N.A. Coetzee (vise-voors.) mnr. A. Jansen (sekr.-penningmeester), mev. M. Brink (asst.-sekretaris), mnr. A.J.D. Boon (asst.-penningmeester), mnr. A.G. Oberholster (argivaris), Dr. H.M. Rex (redakteur "Pretoriana"). Ander lede:

mnre. Willem J. Punt (waaksaamheid), T.E. Andrews (Nuusbrief), M. Emms (toere); algemene lede: mnre. A.J.W. Uys, J.A.M. Ebersohn, P.J. Schoeman en mej. E. Wellmann. Mnr. Emms het vervolgens 'n rolprent oor die westelike gewelfront van Kerkplein vertoon. Vervolgens het Dr. W.H.J. Punt i.v.m. die eiendom Rissikstraat 62 (die NZASM-huis) verklaar dat dit tans in besit van mev. Noel Barham is. Die stadsraad is bereid om die helfte van die koopprys te betaal en 'n bedrag van R15 000,00 word in dié verband genoem. (Let wel. Meer besonderhede oor die aankoop van "Meo Vota" en die "Vereniging Willem Punt" verskyn in "Pretoriana", nr. 74/75, Maart-Junie 1978, pp.93-100.) - Die ouditeursverslag het 'n batige saldo van R605,00 aangewys.

Op die bestuursvergadering van 16.5.1977 het die voorsitter (Dr. C.J.P. Jooste) aangekondig dat die Universiteit van Pretoria in 1979 sou oorweeg om 'n eredoktersgraad aan Dr. W.H.J. Punt toe te ken. Prof. Dr. A.N. Pelzer (viserektor) sou Dr. Jooste skakel wanneer die aansoek ingedien sou word. (Let wel. Hierdie aangeleentheid kom nie verder in die notule van 1977 voor nie.) Nasate van die Devenish-geslag het die jongste aflewering van die Nuusbrief geborg. Besluit is dat mnr. T.E. Andrews die GOP in die pleknamekomitee van die stadsraad verteenwoordig.

Die bestuursvergadering van 27.6.1977 het begin met die mededeling dat die klokkespel van die stadhuis (Paul Krugerstraat) buite werking is. Lid. J.A.M. Ebersohn het die vergadering oor die geskiedenis van die kariljon ingelig en 'n brief van mev. V. Allen (Engeland) oor die skenking van die klokkespel is ter tafel gelê. Daarna is die inkomende korrespondensie, genoem op pp. 111-112 van die notuleboek, bespreek. Daar was ruim R431,00 in die bank, terwyl al die rekenings betaal was. Die houtwerk van die tweede tuinwedstrydskild is voltooi, terwyl vordering met die vervaardiging van die wapen gerapporteer is. Aan die tweede staptoer na die ou begraafplaas onder leiding van mnr. T.E. Andrews het 55 belangstellendes deelgeneem.

Op die bestuursvergadering van 1.8.1977 het allereers die affiliasie van die GOP met die Afrikaanse Kultuurraad van Pretoria, wat reeds vroeër (16.5.1977) geopper is, ter sprake gekom. Die voorsitter het dié aangeleentheid nog nie met prof. Dr. P.G. Nel bespreek nie. In kas was 'n batige saldo van ruim R942,00. In verband met die redakteurskap van "Pretoriana" is 'n brief aan die redakteur (Dr. H.M. Rex) gestuur. Dr. Rex het nie daarop geantwoord nie, waarop die bestuur eenparig besluit het om Dr. N.A. Coetzee in die genoemde pos te benoem. Nuusbrief nr. 13 is uitgestuur en die onlangse bustoer was geslaag. Op 20.8.1977 sou die volgende toer na Petronella plaasvind. Ofskoon die notule i.v.m. die wesfasade van Kerkplein beknopt is, is aangeteken dat mnr. Willem J. Punt gewag van interessante verwikkelinge maak en hy het daaraan toegevoeg dat die moontlikheid dat die gewels gered kon word, nie uitgesluit was nie.

Die Staatsargief het meegedeel dat daar in die inventaris van die GOP-argief groot gapings bestaan. Dit geld veral die tydperk 1965-1975 (notule). Mnr. Willem J. Punt het voorgestel om vroeg in 1978 'n simposium te hou. Die klemtoon moet op plaaslike geskiedenis gelê word en die GOP moet die simposium reël. Besluit is dat die voorsitter dié aangeleentheid met die Direkteur van Onderwys (Transvaal) bespreek om sy samewerking te verkry. I.v.m. die Bras Pereirahuis het 'n soektog na sekere meubels wat destyds aan die GOP geskenk is, niks opgelewer nie. Dit is destyds deur die Transvaalse museum vir bewaring aanvaar. Die voorsitter bedank mnr. Jansen, Andrews en Punt i.v.m. die verstrekte leiding m.b.t. besigtigingstoere deur die stad. Dit geld veral m.b.t. Vlaamse kore wat onlangs in Pretoria opgetree het.

Op die bestuursvergadering van 12.9.1977 is vermeld dat mnr. Erasmus toestemming verleen het dat deelnemers aan die eersvolgende bustoer die huis kan besoek. Later sal die bestuurslede se beurt kom. Mnr. Erasmus moet aan die einde van Desember 1977, in opdrag van die Transvaalse Provinsiale Administrasie (TPA) sy huis verlaat. (Kyk "Pretoriana", nrs. 74/75, Maart-Junie 1978, pp. 28-33.)

Ten opsigte van die beoogde affiliasie met die Afrikaanse Kultuurraad van Pretoria is besluit om voorlopig daarvan af te sien. Daar was in totaal ruim R1 250,00 in kas en al die rekeninge was vereffen. Die koste van die tweede skild vir die skooltuinwedstryd het R175,00 beloop. Mnr. Kobus Botha het voorgestel om die laerskole in twee afdelings te verdeel en beoordelings op grond van grootte, ligging en klimaatomstandighede van die tuine te laat geskied. Mnr. P.J. Schoeman rapporteer dat die indeksering van "Pretoriana" aangepak word.

Mnr. Emms het die laaste toer na Petronella as 'n besondere sukses bestempel en mnr. T.E. Andrews se medewerking geloof. Die aankoop van 'n luidsprekerstelsel is goedgekeur. Besluit is om die ledevergadering in November 1977 te hou.

Op die bestuursvergadering van 17.10.1977 is allereers inkomende en uitgaande korrespondensie behandel. Daar was ruim R2 142,00 in kas, terwyl al die finansiële verpligtings nagekom was. Volgens Dr. N.A. Coetzee was die kopie van "Pretoriana" by die drukker. Die Nuusbrief was byna gereed. Mnr. Emms het die besigtiging van die Erasmushuis as 'n hoogtepunt bestempel. Vir die Rustenburg-toer was daar 'n waglys, terwyl 'n toer na Johannesburg op 3.12.1977 vasgestel is. Mnr. T.E. Andrews het as gids vir 'n TO-toer opgetree.

'n Verslag oor die bedrywighede van die pleknamekomitee is deur mnr. T.E. Andrews vir die GOP-argief voorgelê. Die volgende vergadering sou op 13.10.1977 plaasvind. Nadruk is op die herstel van die klokkespel gelê.

Op die bestuursvergadering van 14.11.1977 is 'n lys van prof. Dr. Davey i.v.m. meubels van die Bras Pereirahuis, wat in die Transvaalse museum bewaar word, ter tafel gelê.

Met betrekking tot restourasie is die volgende onderwerpe onder aandag van die bestuur gebring: Die ou begraafplaas aan Van der Hoffweg. Die Voortrekkerkommando te versoek om die grafte skoon te maak. Die Van der Merwe-grafte op Panpoort (Donkerhoek) moet aandag geniet. Die stadsraad te nader om die graf van korp. Henry Watson doeltreffend te beskerm. Daar is 'n graftekomitee onder mnr. A.J.W. Uys gestig om o.m. al die grafte in die omgewing van Pretoria aan te teken en met instansies saam te werk om hulle te onderhou.

Mnr. Andrews het voorgestel om naamplate by belangrike geboue en op historiese belangrike plekke te plaas. Dié punt sou vroeg in 1978 op die agenda geplaas word. Daar was 'n batige saldo van ongeveer R1 759,00 sonder skuld in kas. Mej. E. Wellmann is aangewys om die skooltuinwedstryd te behartig. Die Nuusbrief is uitgestuur en volgens mnr. P.J. Schoeman sou die indeksering van "Pretoriana" vroeg in 1978 gereed wees. (Let wel. Die register van "Pretoriana" (1951-1977) en die Nuusbrief (1976-1978) is in "Pretoriana", nr. 76, September 1978 gepubliseer.)

Die bustoer na Rustenburg het 'n batige saldo van R120,00 opgelewer en die aanstaande toer na Johannesburg was byna vol bespreek. I.v.m. waaksaamheid het mnr. Willem J. Punt die aandag op die volgende aspekte gevestig: Die hoeksteen van die Krugerkerk verkummel, die ligte by die standbeelde voor die stadsaal moet herstel word. Dit geld ook vir die Uniegebou en die fontein by die Strijdommonument. In verband met die simposium is mnr. Punt versoek om 'n voorlopige agenda op te stel. Die volgende ledevergadering sou op 22.3.1978 (dertigste verjaarsdag) gehou word.

Die bestuursvergadering van 6.2.1978 het begin met die meubels van die Bras Pereira-huis. Volgens mnr. Oberholster het die Transvaalse museum geen rekord van die meubelstukke nie. Besluit is dat mnr. Oberholster navraag by die Nasionale Kultuurhistoriese en Opelugmuseum doen. Met al die rekeninge betaal, het die GOP oor 'n batige saldo van R1 703,00 beskik.

Aan die skooltuinwedstryd het 12 skole deelgeneem. Die eerste prys (groot terrein) is aan die Laerskool Die Poort toegeken met die Laerskool Rachel de Beer tweede. Die eerste prys (klein terrein) is deur die Monumentparkskool verwerf, die tweede deur Die Heuwel en die derde deur Generaal Andries Brink. Besluit is om nog 'n beker (tweede prys, klein terrein) aan te skaf. Die oorhandiging van die skilde, bekere en sertifikate is deur Dr. Jooste en mej. Wellmann verrig. Deur Dr. H.M. Rex is die argiefstukke van die GOP by die Transvaalse Argiefbewaarplek (TAB) en nie aan die sekretaris van die Genootskap oorhandig nie. Dr. Rex het tewens as lid van die Genootskap bedank. 'n Lys van argiefstukke is by die TAB aangevra.

Die Nuusbrief is gepos en "Pretoriana" nr. 73 is gereed vir versending, terwyl die volgende bustoer op 18.3.1978 (na Middelburg) sou plaasvind. Mnr. Willem J. Punt het gerapporteer dat daar geen nuwe verwikkelinge i.v.m. die westelike

gewelfront aan Kerkplein was nie. Die Departement van Gemeenskapsbou sou met restourasiewerk in Artillerieweg (Artillery Row) begin. Ongeveer 50 agterstallige lede sal 'n aanmaning ontvang.

Die volgende bestuursvergadering is op 6.3.1978 gehou. Daar is vasgestel dat namens die GOP die volgende meubels in die Nasionale Kultuurhistoriese en Opelugmuseum (NASKO) bewaar word: 'n Klavier, 'n stoel en 'n tafeltjie. Die voorwerpe was nie gelys en van geen waarde vir die museum nie. Die bestuur sou die museum besoek en probeer bepaal wat met die meubelstukke te doen. Die finansiële toestand van die GOP is gesond (batige saldo R1 662,00) en alle rekeninge betaal. Nuusbrief nr. 17 is aan die lede gestuur en die indeksering van "Pretoriana" het gevorder. Intussen het, aldus mnr. Emms, die twintigste toer na Middelburg plaasgevind. By dié geleentheid is 'n krans by die graf van landdros Andries François du Toit (1813-1883) gelê. Berig is dat die skakelhuis by Salvokop, op 'n paar geboue na, gesloop is. O.m. het die skoolgebou behoue gebly. 'n Skaalmodel van die eertydse Staatsgimnasium is in die nuwe Poskantoorgebou geplaas. Dr. N.A. Coetzee is versoek om met mev. Kotie Roodt-Coetzee, van NASKO-museum, die moontlikheid te bespreek om die Erasmushuis en die bybehorende terrein vir 'n museum te kan gebruik. Die Genootskap se argiefstukke is keurig georden deur die personeel van die Transvaalse Argiefbewaarplek (TAB) en word daar bewaar, terwyl die notule tot op datum opgespoor is. 'n Mosie van dank aan die TAB is aanvaar. Die volgende bestuursvergadering is op 3.4.1978 voorgestel.

Die dertigste jaarvergadering is op 22.3.1978, met sekretaris mnr. Anton Jansen as notulehouer, in kamer 318, van die Pretoriase Kollege vir Gevorderde Tegniese Onderwys, Kerkstraat, Pretoria, gehou. Die bestuur en 'n dertigtal lede was aanwesig. Aan die orde was die Bras Pereira-huis se bakstene wat tydens die afbreek van die huis, genommer was met die bedoeling om die huis te herbou. NASKO het besluit dat dit onmoontlik is. Die bakstene is vernietig. "Pretoriana" nr. 73 is gepos. Die volgende nuwe bestuur is gekies: Dr. C.J.P. Jooste (voors.), Dr. N.A. Coetzee (vise-voors. en redakteur "Pretoriana"), mnr. A. Jansen (sekr.-penningmeester), mej. E. Wellmann (asst.-sekr., skooltuinwedstryd), mnr. A.J.D. Boon (asst.-penningmeester), mnr. A.G. Oberholster (argivaris), mnr. T.E. Andrews (Nuusbrief, pleknamekomitee), mnr. P.J. Schoeman (navorsing), mnr. W.J. Punt (waaksaamheidskomitee), prof. Dr. F.J. du Toit Spies (in afwesigheid, Voortrekker- en oorlogsgrafte). Verdere lede: J.A.M. Ebersohn, M. Emms. Indien prof. Dr. F.J. du Toit Spies sy benoeming nie aanvaar nie, kan die bestuur 'n ander lid kies.

I.v.m. die Willem Punt-Stigting is name van komiteeledes vir die stigting gevra. Die volgende name is voorgelê: Dr. B. Cronjé, prof. Dr. F.J. du Toit Spies. Vervolgens is die rolprent "Europa Nostra" van die Stigting Simon van der Stel vertoon. Die ouditeursverslag het 'n batige saldo van R1 935,00 getoon, terwyl die wins van die bustoere R760,00 bedra het. Die

toelaes van die stadsraad en die Departement van Nasionale Opvoeding het onderskeidelik R360,00 en R400,00 bedra.

Tydens die bestuursvergadering van 3.4.1978 is o.m. vermeld dat 10 kinders van die Louis Botha-tehuis kosteloos deelgeneem het aan die bustoer na Middelburg. Die bus was voor dié besluit geneem is, nie vol nie. In kas was R1 645,00. "Pretoriana" moes nog betaal word (R650,00). In verband met die skooltuinwedstryd is al die pryse uitgedeel. Bekers is gekoop. Nuusbrief nr. 18 was voltooi en die volgende vergadering is op 1.5.1978 vasgestel.

Op die bestuursvergadering van 1.5.1978 is voorgestel om 'n fotowedstryd te hou. Die foto's moes oorspronklik wees en die doel was om fotografiese materiaal vir die argief van die GOP te verkry. Twee pryse sou uitgelooft word en kleurskryfies sou welkom wees. Mnr. A.J.D. Boon het as asst.-penningmeester bedank en is tydelik deur mnr. Emms opgevolg. Die volgende aflewering van "Pretoriana" sou R496,00 kos. Die Nuusbrief vir Mei 1978 was gereed. 'n Toer na die ou begraafplaas is op 20.5.1978 vasgestel, terwyl toere na Hartebeespoortdam, Bronkhorstspruit, Cullinan, Johannesburg en Pretoria-Suid in die beplanningstadium verkeer het. Mnr. W.J. Punt (waaksaamheid) het voorgestel om 'n versoek aan die stadsraad van Pretoria te rig om 'n gedenkplaat by Rooihuiskraal aan te bring. Besluit is om 'n voorsittershamer van hout met 'n historiese agtergrond te laat vervaardig. In dié verband sou mnr. Lombaard van Verwoerdburg gevra word.

Op die bestuursvergadering van 3.7.1978 is met verwysing na laasgenoemde bespreking besluit om - indien die Pereirahuismeubels nie herstel kon word nie, van dié hout te gebruik. Mnr. Anton Jansen is gevra om die meubels by die museum te gaan haal. Raadslid W.F. Boshoff (burgemeester) is as die Stadsraad se verteenwoordiger by die Genootskap aangewys. Die plaasvervanger sou Raadslid J.H. Visse wees. Prof. Dr. F.J. du Toit Spies neem die benoeming as bestuurslid aan.

Voorstelle i.v.m. nouer samewerking met die GOP is met betrekking tot die Instituut van Suid-Afrikaanse Argitekte bespreek. Die Genootskap het Raadslid D.G. van der Bijl se voorstelle ondersteun om Rooihuiskraal (Verwoerdburg) vir die nageslag te bewaar.

Aan die toer na die ou begraafplaas (17.6.1978) het 50 persone deelgeneem. Die volgende toer (22.7.1978) is na die ooste van Pretoria gereël. Mev. M. Andrews is bedank vir haar werk in dié verband. Die nuusbrief vir Julie 1978 was gereed. Terwyl sekere rekeninge nog vereffen moes word, het die batige saldo ongeveer R1 268,00 bedra.

Op die bestuursvergadering van 7.8.1978 het die voorstel van mnr. T.E. Andrews om geskiedenisake aan laerskoolleerlinge te gee, voorrang geniet. Dié voorstel is goedgekeur en die GOP sou help i.v.m. lesings, riglyne, aanmoediging en die verstrekking van inligting. Skoolhoofde sou die take beoordeel

en die finale beoordeling sou by 'n vakinspekteur (TOD) berus. Die bekroonde taak sou in "Pretoriana" gepubliseer word en mnr. Andrews het 'n wisselbeker vir die wenner beskikbaar gestel.

Die Stadsraad sou versoek word om i.v.m. sake aangaande middestadbeplanning, die betrokke dokumente vir kommentaar aan die GOP voor te lê.

Die bedanking van mnr. T.E. Andrews was nog steeds nie deur die bestuur aanvaar nie. Die hoop is uitgespreek dat hy weer sitting in die bestuur sou neem. Mnr. Oberholster is vir die boekjaar 1978/1979 as argivaris aangestel. Danksy die leiding van mnr. T.E. Andrews en die organisasie deur mej. Wellmann en mnr. Emms was die toer na Pretoria-Oos geslaag. Die bustariewe is verhoog. 'n Bespreking om die verhoging teen te gaan het gevolg op grond van die feit dat die GOP 'n funksie vervul wat eintlik by die stadsraad van Pretoria berus. Vir die skooltuinwedstryd het vier skole in 1978 ingeskryf. Nuusbrief nr. 22 was geops en mnr. P.J. Schoeman was byna gereed met die indeksering. In kas was 'n batige saldo van ruim R1 812,00. Deur mnr. T.E. Andrews is vier straatname op 'n vergadering van die straatnamekomitee voorgestel en deur die Stadsraad aanvaar. Die komitee oorweeg verandering van bestaande name van belangrike strate as gevolg van aaneenskakeling van afsonderlike strate. Besluit is om op 17.8.1978 'n vergadering ten huise van mnr. Andrews te hou om die beleid van die GOP vas te stel.

Mnr. Punt het na aanleiding van die Brinkhuis "Avondzon" belowe om mnr. Zietsman (RNG)¹⁾ na die huis te bring om bewaring te oorweeg.

Op die bestuursvergadering van 11.9.1978 is die meubels uit Bras Pereira se eertydse woning, tw. 'n klavier en 'n tafel, in die vergadering vertoon. Herstel het onmoontlik blyk te wees. Die stoel kon nog nie opgespoor word nie. Die tafelpote is verwyder om daarvan 'n voorsittershamer te laat vervaardig. Hout van die klavier sou vir 'n hamerkissie gebruik word. Die bustariewe is nie verhoog nie en 'n toer is op 19.8.1978 gehou. Die jongste Nuusbrief was in die loop van die maand geops, terwyl die batige saldo, met alle rekenings vereffen, ruim R1 890,00 bedra het. Die beleid i.v.m. die restourasie van grafte is bespreek, terwyl besluit is om met die voorsitter van die Kruger-genootskap die gedagte te bespreek om bronsplate aan te bring op plekke waar die Krugerstandbeeld in die verlede gestaan het.

Prof. Dr. F.J. du Toit Spies het die voorsitter geluk gewens met die verkryging van 'n tweede doktorsgraad.

Op die bestuursvergadering van 3.10.1978 is bekend gemaak dat die "Bras Pereira"-stoel opgespoor is. Dr. Jooste sou mnr. Lombard vra of hy die stoel kan restoureer. Die Stadsraad het geweier om die graf van korp. Watson op te knap. Die toer na Hartebeespoortdam was vol bespreek. Met welslae het mnr. G.R. Mulder as toergids opgetree, terwyl mnr. en mev. T.E. Andrews ook lof en dank toegeswaai is.

Elf skole het vir die skooltuinwedstryd ingeskryf. Die Nuusbrief was gereed vir versending, terwyl die indeks s6 groot

1) Raad van Nasionale Gedenkwaardighede.

geword het dat 'n afsonderlike uitgawe van "Pretoriana" noodsaaklik was. I.v.m. plekname is voorgestel om in 1979 'n simposium te hou. Besluit is om die beleid op te stel. Ook is besluit dat prof. Dr. F.J. du Toit Spies en mnr. Anton Jansen die grafte op Claremont besoek. Ten laaste is besluit om die volgende algemene ledevergadering op 20.10.1978 te hou. (L.W. Die notule van dié vergadering ontbreek in die geraadpleegde notuleboek.)

Op die bestuursvergadering van 6.11.1978 het die verslag oor die Wolmaranshuis, Donkerpoort, deur mnr. T.E. Andrews ter sprake gekom. Vir oorhandiging aan die RNG het mnr. Willem J. Punt die verslag in ontvangs geneem. Daar was te weinig belangstelling vir toere te bespeur. Bygevolg het die toer na Bronkhorstspuit (25.11.1978) verval en is oor vleisbraaitoere van gedagte gewissel.

Aan die skooltuinwedstryd het 12 skole deelgeneem. Die beoordeling het op 30 en 31.10.1978 deur mnr. Engelbrecht, senior-lektor van die Departement Landbou (Technikon) plaasgevind. "Pretoriana" nr. 74/75 was gereed om te pos. In kas was ongeveer R2 000,00 en i.v.m. grafte het prof. Dr. F.J. du Toit Spies 'n bespreking met die Afrikaanse Kultuurraad van Pretoria oor die Booyens-grafte gevoer.

Die klokkespel van die stadsraad was herstel. Volgens die ouditeursverslag van 31.12.1978 was daar 'n tekort van R899,00. Die drukkoste van "Pretoriana" het R1 895,00 bedra. Volgens die notuleboek (p.194) sou die volgende bestuursvergadering op 2.4.1979 gehou word. Daar is geen notule nie. Dit is wel die geval met die bestuursvergadering van 9.4.1979.

6. Vergaderings in 1979

Volgens die notule van die bestuursvergadering van 9.4.1979 sou 'n bustoer na Cullinan op 21.4.1979 plaasvind. Met betrekking tot die skooltuinwedstryd is die volgende pryse toegeken: Eerste groep: 1. Laerskool Rachel de Beer, 2. Laerskool Monumentpark, 3. Laerskool Die Heuwel. Tweede groep: 1. Laerskool Die Poort, 2. Laerskool Booyens, 3. Laerskool Skuilkrans.

M.b.t. waaksaamheid het mnr. Willem J. Punt die aandag van die aanwesiges op die volgende onderwerpe gevestig: Die busloods (Prinsepark), die Erasmushuis, die gevangenisdeur en die NZASM-brug.

Die jaarvergadering is op 17.5.1979 gehou en aan die bygevoegde jaarverslag (1978-1979) is die volgende besonderhede ontleen: Meer steun i.v.m. die inhoud van die Nuusbrief is van lede gevra. Tydens die afgelope boekjaar is vyf bustoere gehou. In verband met waaksaamheid het bestuurslid mnr. Willem J. Punt die aandag gevestig op: Kerkplein en sy omlysting, die Staatsdrukkery, Salvokop, die tronk, die ou ZAR-hospitaal, die NZASM-brug, die ou begraafplaas, Strubenkop, Prinsepark en die stadsbeplanning in die algemeen (L.W. Die besonderhede ontbreek in die jaarverslag). Prof. Dr. F.J. du Toit wat 'n aantal jare as kulturele attaché aan die Suid-Afrikaanse ambassade in Brussel (België) werksaam was, het teruggekeer en is - as 'n staatmaker

in die geleedere van die GOP verwelkom. Hy het nou weer as 'n bestuurslid ondersoek na ou grafte in die besonder in Hercules ingestel. Daar is twee afleerings van "Pretoriana" in 1978 en in die jaarverslag is opgemerk:

"Ons vertrou dat ons lede ook die volgende jare flink gaan reageer as die Redakteur om artikels vra. Sonder bydraes van ons lede is die publikasie van die blad nie moontlik nie."

Die algemene ledevergadering (jaarvergadering) is op 17.5.1979 gekies. Daar was 30 lede aanwesig en die nuwe bestuur is soos volg saamgestel: Dr. C.J.P. Jooste (voors.), Dr. N.A. Coetzee (onder-voors., redakteur "Pretoriana"), mev. M.L. Willmer (sekr.), mev. G.I. Jansen (asst.-sekr.), mnr. Anton Jansen (te-sourier), mej. E. Wellmann (skooltuine), mnr. G.A. Oberholster (argivaris), mnr. T.E. Andrews (redakteur "Nuusbrief", plekname-komitee), mev. M. Andrews (toerekomitee), prof. Dr. F.J. du Toit Spies (navorsing), mnr. Willem J. Punt (waaksaamheidskomitee), mnr. L.F.T. Hendrikz (graftekomitee), mnr. M. Emms (skakelbeampte stadsraad) en mnr. J.A.M. Ebersohn (bykomende lid).

Aangekondig is dat die skaalmodel van die eertydse "Staatsgymnasium" in die portaal van die nuwe Hoofposkantoorgebou uitgestal is. Mnr. Emms het 'n rolprent i.v.m. bustoere vertoon.

Die volgende bestuursvergadering is op 9.7.1979 gehou. Die nuwe verteenwoordigers van die Stadsraad is aangekondig. Hulle was raadslede J.H. Visse en S.C.J. van Rensburg. Die toer na Hartebeespoortdam was 'n groot sukses. Dit was die 23ste toer, waarna die volgende toere na Cullinan, die begraafplaas van Italiaanse krysgewangenes (Zonderwater), en mnr. Deysel se plaas (Tweefontein) op 4 en 10.5.1979 vasgestel is. Op 14.7.1979 sou die ou begraafplaas (Kerkstraat-Wes) besoek word en op 21.7.1979 sou 'n bustoer na Boekenhoutfontein volg. Twee bekere is vir die skooltuinwedstryd aangekoop. Mnr. Hendrikz sou die skooltuine behartig omdat mej. Wellmann uitgetree het. Die pos van R65,00 t.w. koste van die register van die Nuusbrief is goedgekeur.

Prof. Dr. F.J. du Toit Spies was bedrywig om 'n lys van geboue, opgestel deur die Departement Argitektuur (Universiteit van Pretoria), op te spoor. Mnr. Emms en Punt was betrokke by navorsing i.v.m. stalle agter die Schultis Schwargebou en boeke in 'n kelder van die Peacock-apteek.

Aansoek i.v.m. "Pretoriana" en die administratiewe koste van die GOP is by die Departement van Nasionale Opvoeding en die stadsraad ingedien, terwyl R50,00 aan die Kerkpleinfonds geskenk is om die administratiewe koste te dek. Op die vergadering van 28.5.1979 i.v.m. plekname is die volgende name verander: Kilnertonweg - C.R. Swartrylaan, Skoollaan (Meyerspark) - Hans Abrahamlaan.

Op die bestuursvergadering van 6.8.1979 is aangekondig dat 100 persone op 25.8.1979 aan die bustoer na Middellburg sou deelneem, terwyl 35 persone die ou begraafplaas besoek het.

Die Nuusbrief het verskyn. Prof. Dr. F.J. du Toit Spies het 'n skenking uit die Van Warmelo-nalatenskap ontvang en sou

reproduksies aan die GOP skenk. In kas was, met sekere rekeninge nog te betaal, 'n batige saldo van ruim R1 855,00. Mnr. Tom E. Andrews het gerapporteer dat Voortrekkergrafte te Booysen (Van der Hoffweg, Hercules) in 'n haglike toestand verkeer.

In verband met die honderdste verjaarsdag van koningin Wilhelmina van Nederland is die vraag gestel of die GOP wil saamwerk met betrekking tot die feesviering. Mnr. Anton Jansen het aan dié vraag toegevoeg dat dan 'n brief aan die organiseerders gerig moet word. (L.W. Kyk "Pretoriana" nr. 80, 16.11.1980, p.7 e.v.)

Met verwysing na die stigtersdag van Pretoria (16.11.1855) is besluit om die Saterdag wat die naaste aan 16 November is as die stigtersdag van Pretoria te vier. 'n Komitee sou vir dié doel gevorm word en mnr. Tom E. Andrews en Anton Jansen is as komiteelede aangewys. (L.W. "Pretoriana" nr. 80 staan in die teken van die 125ste herdenkingsjaar, 16.11.1855-16.11.1980.) Mev. Jansen het teruggestaan as lid van die bestuurskomitee, mej. Wellmann is as asst.-sekretaresse benoem. Mnr. Tom E. Andrews het mnr. Emms vir sy skyfievertoning in die Hamilton Primary School bedank.

Op die bestuursvergadering van 10.9.1979 het mnr. en mev. T.E. Andrews aangekondig dat hulle die Fonteinedal-piekniekplek vir 'n feestelike saamtrek op 24.11.1979 bespreek het. Besluit is om in verband met die Nuusbrief 'n honorarium aan mnr. Andrews te betaal. Nuusbrief nr. 32 is gepos. Planne van ou geboue (Hoofposkantoor, Nasionale Bank, National Bank Chambers) is deur mnr. Emms aan die GOP oorhandig. Finansiële het die batige saldo van die GOP, met uitsondering van sekere onbetaalde rekeninge, op ruim R1 825,00 gestaan.

In verband met die behoud van die wesfasade van Kerkplein het mnr. Emms voorgestel dat 'n oorkonde (sertifikaat van verdienste) aan mnr. Louis Rive, Posmeester-Generaal, gestuur word. Dié voorstel is in beginsel goedgekeur.

Tydens die bestuursvergadering van 1.10.1979 is o.m. aangekondig dat i.v.m. die skooltuinwedstryd al die trofees oorhandig is. Nuusbrief nr. 34 was gepos en die GOP se batige saldo was R2 051,00. Sekere rekeninge moes nog vereffen word. Stigtersdag sou saam met die Fonteine-toer op 24.11.1979 gevier word.

Burgemeester Raadslid J.H. Visse is op die bestuursvergadering van 5.11.1979 in die besonder verwelkom. Die burgemeester het voorgestel dat 'n raadslid, wat vir 5 jaar gekies word, vir daardie tydperk op die komitee sitting neem sodat daar kontinuïteit is. Dié voorstel sou op die volgende vergadering bespreek word. Die volgende lede het heengegaan: Dr. Peacock, mnr. Ulrich Rissik en Dr. G. Rissik. Mev. Willmer was in die hospitaal en is beterskap toegewens.

I.v.m. geskiedenisprojekte het die Transvaalse Onderwysdepartement (TOD) geantwoord dat daar nie aan die versoek volendoen kan word nie. Daarna is besluit dat die GOP self die pro-